

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Hotărâre tradusă și redactată de către Direcția agent guvernamental.
Ea poate suferi modificări de formă.*

SECȚIA A DOUA

CAUZA E.T. v. REPUBLICA MOLDOVA

(Cererea nr. 25373/16)

HOTĂRÂRE

Art. 6 § 1 (civil) • Imposibilitatea reclamantei, lipsită total de capacitate juridică din cauza bolii sale psihice, de a solicita în mod direct, în conformitate cu legislația internă aplicabilă la momentul relevant, restabilirea capacității sale juridice • Obstacol disproporționat care afectează însăși esența dreptului său de acces la o instanță • Regula rigidă de lipsire totală de capacitate, fără soluții intermediare care să reflecte diferite grade de incapacitate, conducând la o limitare absolută a accesului la justiție

Art. 14 (+ Art. 8) • Discriminare • Viață privată • Tratament discriminatoriu al reclamantei în baza dizabilității sale intelectuale • Regimul decizional prin substituie a lipsit reclamanta, pentru o perioadă nedeterminată, de orice capacitate juridică, excluzând-o astfel din orice proces decizional referitor la orice aspect al vieții sale • Lipsa unui control periodic al capacității reclamantei de a înțelege • Lipsirea totală de capacitate juridică nu este impusă niciunei alte categorii de persoane • Mijloace disproporționate de protejare a drepturilor și a intereselor persoanelor cu dizabilități intelectuale

Elaborat de către Grefă. Nu angajează Curtea.

STRASBOURG

12 noiembrie 2024

DEFINITIVĂ
12/02/2025

*Această hotărâre a devenit definitivă în conformitate cu Articolul 44 § 2 din Convenție.
Ea poate suferi modificări de formă.*

CONSEIL DE L'EUROPE

© Această traducere îi aparține Direcției agent guvernamental din cadrul Ministerului Justiției al Republicii Moldova. Originalul se găsește în baza de date HUDOC. Orice preluare a textului se va face cu următoarea mențiune: „Traducerea acestei hotărâri a fost efectuată de către Direcția agent guvernamental din cadrul Ministerului Justiției al Republicii Moldova”.

În cauza E.T. v. Republica Moldova,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), întrunită într-o Cameră compusă din:

Arnfinn Bårdsen, *Președinte*,

Jovan Ilievski,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Diana Sârcu,

Gediminas Sagatys, *judcători*,

și Hasan Bakırcı, *Grefier al Secției*,

Având în vedere:

cererea (nr. 25373/16) *versus* Republica Moldova, depusă la Curte la 29 aprilie 2016 în baza Articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”) de către o cetățeană moldoveană, dna E.T. („reclamanta”);

decizia de a comunica cererea Guvernului Republicii Moldova („Guvernul”);

decizia de a nu dezvălui identitatea reclamantei;

observațiile părților;

Deliberând în privat la 15 octombrie 2024,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la aceeași dată:

INTRODUCERE

1. Cauza se referă la imposibilitatea reclamantei, care fusese lipsită total de capacitate juridică din cauza unei boli psihice, de a depune o acțiune în instanța de judecată în vederea restabilirii capacității sale juridice, precum și la pretinsa ei discriminare din motiv de dizabilitate intelectuală. Reclamanta s-a plâns de încălcarea Articolelor 6, 8 și 14 din Convenție.

ÎN FAPT

2. Reclamanta s-a născut în anul 1961 și locuiește în Cocieri. Ea a fost reprezentată de către dl D. Sliusarenco, avocat în Chișinău.

3. Guvernul a fost reprezentat de către Agentul său, dl D. Obadă.

4. Circumstanțele cauzei, în modul prezentat de către părți, pot fi rezumate după cum urmează.

5. La sfârșitul anilor 1990, reclamanta a fost diagnosticată cu schizofrenie paranoică cronică. În anul 2000, soțul său A.T. a divorțat de ea, iar în rezultat reclamanta a preluat tutela asupra celor doi copii comuni.

6. La o dată nespecificată, fostul soț al reclamantei, A.T., a depus o cerere de chemare în judecată pentru ca reclamanta să fie declarată total incapabilă

din cauza bolii sale mintale, susținând că ea se comporta agresiv față de copiii lor.

7. La 22 noiembrie 2002, Judecătoria sectorului Botanica a examinat cauza în absența reclamantei și a lipsit-o total de capacitate juridică. Instanța a analizat certificate medicale, inclusiv cele eliberate de către un spital de psihiatrie în care reclamanta urma tratament la momentul examinării cauzei, și a audiat-o pe A.T., asistentă socială, precum și pe M.M., nașa cuplului la căsătoria încheiată între reclamantă și A.T. în anul 1986. În interesul reclamantei și al copiilor săi, instanța a dispus ca autoritatea tutelară din sectorul Botanica („autoritatea tutelară”) să desemneze un tutore pentru reclamantă. Reclamanta nu a primit vreodată o copie a acestei hotărâri.

8. La 17 decembrie 2010, autoritatea tutelară a desemnat-o pe M.M. în calitate de tutore a reclamantei. La o dată necunoscută, M.M. a solicitat Spitalului psihiatric rezidențial din Cocieri (denumit ulterior Centrul pentru plasamentul temporar al persoanelor cu dizabilități din Cocieri – „centrul din Cocieri”) internarea reclamantei pentru o perioadă nedeterminată, pentru tratament. Potrivit reclamantei, relația sa cu M.M. era tensionată, ultima neglijându-și atribuțiile de tutore.

9. La o dată neprecizată în anul 2015, un reprezentant al Serviciului Independent pentru Apărarea Drepturilor Pacienților în Instituțiile Psihiatrice (a se vedea paragraful 18 de mai jos) a vizitat spitalul și a purtat o discuție cu reclamanta, oferindu-i asistență. Ulterior, reclamanta a reușit să contacteze o organizație non-guvernamentală, Promo-LEX, și avocatul acesteia, dl Sliusarenco. Reclamanta a semnat o procură prin care îl împuternicea s-o reprezinte.

10. La 16 iulie 2015, avocatul reclamantei a introdus o acțiune în instanță, având ca scop restabilirea capacității juridice a clienței sale. El a susținut că starea de sănătate a reclamantei se îmbunătățise și că ea era capabilă să se îngrijească singură, deținând un apartament în care putea locui. El a menționat relația tensionată dintre reclamantă și tutorele său, care avea „o atitudine ostilă”. Această situație ar fi împiedicat reclamanta să-și apere drepturile și să beneficieze de diverse garanții. Avocatul s-a bazat, printre altele, pe Articolul 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități („CDPD” – a se vedea paragraful 22 de mai jos). El a invocat, de asemenea, dreptul reclamantei de a trăi în comunitate, care era încălcat prin menținerea ei, împotriva voinței sale, în instituția psihiatrică. Reclamanta fusese internată pe o perioadă nedeterminată, ceea ce echivala cu o detenție *de facto* și, prin urmare, contravenea Articolului 5 din Convenție. Ea își exprimase în repetate rânduri dorința de a pleca. Ea fusese, de asemenea, separată de copiii săi și lipsită de dreptul de a locui în propriul apartament sau de a decide cu privire la aspecte esențiale ale vieții sale private.

11. La 22 iulie 2015, un judecător de la Judecătoria Botanica, mun. Chișinău a restituit cererea de chemare în judecată fără a o examina. Instanța a constatat că aceasta fusese depusă de către un avocat care nu era

împuternicit să inițieze și să continue astfel de proceduri. O procură semnată de către o persoană lipsită de capacitate juridică nu constituia o împuternicire corespunzătoare.

12. Avocatul reclamantei a contestat, reiterând în esență argumentele sale. El a invocat, *inter alia*, art. 16 și 20 din Constituție (a se vedea paragraful 14 de mai jos). La 30 octombrie 2015, Curtea de Apel Chișinău a respins recursul. Instanța a constatat că avocatul nu fusese împuternicit în mod corespunzător să depună o acțiune în instanța de judecată, deoarece procura sa fusese semnată de către o persoană incapabilă, iar încheierea instanței de fond nu se supunea niciunei căi de atac.

13. Printr-o scrisoare din 20 martie 2023, directorul Centrului din Cocieri a informat Ministerul Justiției că examinase dosarul reclamantei și constatare că ea continua să necesite tratament pentru schizofrenie paranoică. În perioada în care fusese depusă cererea de chemare în judecată în anul 2015, reclamanta urmasse tratament în cadrul Spitalului Clinic de Psihiatrie, între 20 februarie și 1 aprilie 2015, precum și între 29 septembrie și 3 noiembrie 2015. Ea ar fi putut solicita o evaluare a stării sale psihologice de către serviciul psihiatric din Chișinău. Alternativ, după tratamentul urmat la Spitalul Clinic de Psihiatrie, putea fi efectuată o evaluare a stării sale mintale. Absența unei astfel de evaluări conducea la prezumția că reclamanta nu avea nevoie de o examinare. Rezultatul unei asemenea evaluări ar fi putut constitui o bază pentru declararea capacității juridice a reclamantei. Psihiatrul care lucrase cu reclamanta a apreciat că ea nu era capabilă să înțeleagă conținutul cererilor formulate de către reprezentantul său în fața instanței naționale și, ulterior, în fața Curții. Atunci când a fost întrebată direct și i s-a prezentat dosarul acțiunii în instanța națională și cererea adresată Curții, reclamanta a declarat administrației că ea se întâlnise cu acest avocat în anul 2015, dar a negat că ar fi depus vreo plângere. Ea și-a recunoscut semnătura de pe cererea adresată Curții, dar nu și-a putut aminti în ce circumstanțe fusese aplicată. Psihiatrul a concluzionat că reclamanta nu ar fi putut depune nicio plângere, având în vedere tratamentul său psihiatric continuu. Este posibil ca semnătura sa de pe formularul de cerere să fi fost obținută ca urmare a unei neînțelegeri sau a unei lipse de înțelegere a ceea ce semna.

S-a mai menționat că, în anul 2018, o persoană a sunat la aeroportul din Chișinău și a semnalat o problemă tehnică la avionul Președintelui, iar în urma unei investigații s-a constatat că reclamanta fusese responsabilă.

MATERIALE RELEVANTE

I. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ RELEVANTĂ

14. Pasajele relevante din Constituția Republicii Moldova prevăd următoarele:

Articolul 16
Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20
Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nicio lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

15. Pasajele relevante din Codul civil, în redacția în vigoare la data evenimentelor, prevedeau următoarele:

Articolul 24
Declararea incapacității persoanei fizice

„(1) Persoana care în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale) nu poate conștientiza sau dirija acțiunile sale poate fi declarată de către instanța de judecată ca incapabilă. Asupra ei se instituie tutela.

(2) Actele juridice în numele persoanei fizice declarate incapabile se încheie de către tutore.

(3) Dacă temeiurile în care persoana fizică a fost declarată incapabilă au dispărut, instanța de judecată o declară ca fiind capabilă. În baza hotărârii judecătorești, tutela asupra persoanei se anulează.”

...

Articolul 222
Nulitatea actului juridic încheiat de o persoană fără capacitate de exercițiu

„(1) Actul juridic încheiat de o persoană fără capacitate de exercițiu este nul.

... ”

16. Pasajele relevante din Codul de procedură civilă, în redacția în vigoare la data evenimentelor, prevedeau următoarele:

Articolul 12¹
Ridicarea excepției de neconstituționalitate¹

„(1) În cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de

¹ O prevedere identică este cuprinsă în art. 7 din Codul de procedură penală.

judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională.

(2) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

...”

Articolul 170

Restituirea cererii de chemare în judecată

„(1) Judecătorul restituie cererea de chemare în judecată dacă

...

(c) cererea a fost depusă de o persoană incapabilă;

...

(e) cererea nu este semnată ori este semnată de o persoană neîmputernicită de a o semna ori este semnată fără a se indica funcția semnatarului;

...

(4) Restituirea cererii de chemare în judecată nu exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiași reclamant, cu aceeași acțiune, împotriva aceluiași pârât, cu același obiect și aceleași temeiuri ...”

...

Articolul 267

Temeiurile scoaterii cererii de pe rol

„Instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care:

...

(b) cererea a fost depusă de o persoană incapabilă;

...”

Articolul 308

Anularea limitării capacității de exercițiu și declararea capacității

”,...

(2) În cazul prevăzut la art. 24 alin. (3) din Codul civil, instanța, la cererea persoanei declarate incapabile, a tutorelui, a membrilor de familie a persoanei, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a organului de tutelă și curatelă și în baza raportului de expertiză psihiatrică legală, pornește un proces și emite o hotărâre prin care declară

capabilă persoana însănoșită. În temeiul acestei hotărâri, tutela instituită asupra persoanei se anulează.”

17. Pasajele relevante din Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității din 25 mai 2012 prevăd următoarele:

Articolul 13

Modalitatea de depunere a plângerii la Consiliu

„(1) Constatarea existenței sau inexistenței faptei de discriminare se inițiază de Consiliu din oficiu sau la cererea persoanelor interesate ...

(2) Plângerea cu privire la fapta de discriminare se prezintă Consiliului. Plângerea trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune.

...”

Articolul 18

Dreptul la protecție a victimei discriminării

„(1) Orice persoană care se consideră victimă a discriminării are dreptul să înainteze o acțiune în instanța de judecată și să solicite:

- a) stabilirea faptului încălcării drepturilor sale;
- b) interzicerea încălcării în continuare a drepturilor sale;
- c) restabilirea situației anterioare încălcării drepturilor sale;

d) repararea prejudiciului material și moral ce i-a fost cauzat, precum și recuperarea cheltuielilor de judecată.

...”

18. Prin Ordinul său nr. 1185 din 29 octombrie 2014, Ministerul Sănătății a adoptat Regulamentul privind organizarea și funcționarea serviciului independent de apărare a drepturilor pacienților din instituțiile psihiatrice. Regulamentul prevedea crearea unui post de apărător al pacienților tratați în instituții psihiatrice („apărătorul pacienților”) și a unui mecanism independent de supraveghere a respectării drepturilor omului de către aceste instituții, prin recepționarea și examinarea plângerilor din partea pacienților. Apărătorul pacienților trebuia, *inter alia*, să efectueze vizite sistematice planificate și neplanificate la instituțiile psihiatrice, să examineze plângerile, să informeze instituțiile relevante despre orice nereguli, să facă propuneri, să verifice documentele, să informeze autoritățile competente, inclusiv organele de aplicare a legii, despre încălcările grave ale drepturilor fundamentale în cazul în care instituția nu le elimină, și să raporteze către Ministerul Sănătății și Centrul pentru Drepturile Omului.

19. Prin Hotărârea nr. 33 din 17 noiembrie 2016 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul civil și din Codul de procedură civilă (drepturile și libertățile persoanelor cu dizabilități mintale), Curtea Constituțională a constatat constituționalitatea dispozițiilor art. 24 din Codul

civil, în măsura în care acestea sunt interpretate în sensul în care declararea incapacității de exercițiu vizează doar persoanele cărora le lipsește în totalitate discernământul și în privința cărora aplicarea altor măsuri de protecție mai puțin restrictive se dovedește a fi inefficientă. În același timp, Curtea Constituțională a declarat neconstituționale dispozițiile art. 170 alin. (1) lit. (c) și ale art. 267 lit. (b) din Codul de procedură civilă, care se refereau la imposibilitatea unei persoane incapabile de a depune o acțiune în justiție. Curtea a constatat, de asemenea, că dreptul intern nu prevedea limitarea parțială a capacității unei persoane sau instituirea de măsuri temporare pentru a proteja persoanele cu tulburări mintale, cu excepția celor care erau dependente de droguri sau alcool. De asemenea, Curtea a constatat că dreptul intern prevedea declararea nulității tuturor actelor procedurale ale unei persoane incapabile, fără a oferi instanței posibilitatea de a decide cu privire la validitatea unor astfel de acte în circumstanțele specifice ale cauzei. Deși în anul 2016 legea a fost modificată pentru a permite persoanelor lipsite de capacitate să conteste o astfel de decizie, acțiunile lor juridice continuau să fie afectate de nulitate absolută. Deși instituirea tutelei asupra unei persoane în sine nu era neconstituțională, aceasta trebuia să fie rezervată numai pentru cazurile care implică incapacitatea totală a persoanei.

20. În urma hotărârii Curții Constituționale din 17 noiembrie 2016, la 13 aprilie 2017 și 8 noiembrie 2018 au fost introduse mai multe modificări în legislație. Determinarea incapacității a fost înlocuită cu o serie de garanții care reflectă tipul și gradul de dizabilitate al persoanei și oferă o varietate de soluții care vizează protejarea intereselor și luarea în considerare a dorințelor persoanelor care sunt total sau parțial incapabile să înțeleagă efectele acțiunilor lor sau să-și exprime voința (art. 65-145 din Codul civil). În special, legea modificată prevede acum două tipuri de măsuri de protecție contractuale și trei tipuri de măsuri de protecție judiciare, norme detaliate privind eligibilitatea persoanelor cu rol de garant și de asistent, inclusiv referitoare la evitarea conflictelor de interese, norme privind implicarea familiei, precum și norme referitoare la administrarea bunurilor persoanei și contestarea în instanță a deciziilor luate, prevăzând inclusiv implicarea persoanei vizate în procesul decizional. Legea prevede în mod expres că măsurile de protecție trebuie instituite asigurând respectarea drepturilor omului și a demnității personale și trebuie luate astfel încât să maximizeze pe cât posibil autonomia persoanei, acordând prioritate dorințelor și sentimentelor sale.

21. Prin hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016, Curtea Constituțională a precizat că, în caz de incertitudine cu privire la constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului care urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată este obligată să înainteze excepția de neconstituționalitate Curții Constituționale, după verificarea întrunirii a patru criterii formale:

- a) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art. 135 alin. (1) lit. (a) din Constituție;
- b) excepția este ridicată de către una din părți sau de reprezentantul acesteia, ori de către instanța de judecată din oficiu;
- c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;
- d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

Făcând această evaluare formală, judecătorul ordinar nu are competența de a se pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normei contestate cu Constituția.

Hotărârea Curții Constituționale a fost ulterior codificată, în esență în același limbaj, în Codul de procedură civilă (a se vedea paragraful 16 de mai sus) și în Codul de procedură penală.

II. MATERIALE INTERNAȚIONALE RELEVANTE

22. Prevederile relevante din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la 12 decembrie 2006 în cadrul celei de-a șazecea sesiuni a Adunării Generale (Rezoluția A/RES/61/106) și ratificată de către Republica Moldova la 9 iulie 2010, sunt următoarele:

Articolul 5 – Egalitatea și nediscriminarea

„1. Statele-părți recunosc faptul că toate persoanele sunt egale în fața legii și sub incidența legii și au dreptul fără niciun fel discriminare la protecție egală și beneficiu egal al legii.

2. Statele-părți vor interzice toate tipurile de discriminare pe criterii de dizabilitate și vor garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție juridică egală și efectivă împotriva discriminării de orice fel.

3. Pentru a promova egalitatea și a elimina discriminarea, Statele-părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a se asigura adaptarea rezonabilă.

4. Măsurile specifice care sunt necesare pentru a accelera sau obține egalitatea de facto a persoanelor cu dizabilități nu vor fi considerate o discriminare potrivit prezentei Convenții.”

...

Articolul 12 – Recunoaștere egală în fața legii

1. Statele-părți reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice.

2. Statele-părți vor recunoaște faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții.

3. Statele-părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice.

4. Statele-părți se vor asigura că toate măsurile legate de exercitarea capacității juridice prevăd protecția adecvată și eficientă pentru prevenirea abuzurilor, conform dreptului internațional privind drepturile omului. O astfel de protecție va garanta că măsurile referitoare la exercitarea capacității juridice respectă drepturile, voința și preferințele persoanei, nu prezintă conflict de interese și nu au o influență necorespunzătoare, sunt proporționale și adaptate la situația persoanei, se aplică pentru cea mai scurtă perioadă posibilă și se supun revizuirii periodice de către o autoritate competentă, independentă și imparțială sau de către un organism judiciar. Măsurile de protecție vor fi proporționale cu gradul în care asemenea măsuri afectează drepturile și interesele persoanei.

5. În conformitate cu prevederile acestui articol, Statele-părți vor lua toate măsurile adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar și se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt depozitate în mod arbitrar de bunurile lor.

Articolul 13 – Accesul la justiție

1. Statele-părți vor asigura acces efectiv la actul de justiție pentru persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, inclusiv prin asigurarea de ajustări de ordin procedural și adecvate vârstei, pentru a le facilita un rol activ ca participanți direcți și indirecti, inclusiv ca martori, în toate procedurile legale, inclusiv etapele de investigație și alte etape preliminare.

2. Pentru a sprijini accesul efectiv la actul de justiție al persoanelor cu dizabilități, Statele-Părți vor promova formarea corespunzătoare a celor care lucrează în domeniul administrării justiției, inclusiv a personalului din poliție și penitenciare.

...

Articolul 19 – Viață independentă și integrare în comunitate

Statele-părți la [CDPD] recunosc dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități de a trăi în comunitate, cu șanse egale cu ale celorlalți, și vor lua măsuri eficiente și adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități se bucură pe deplin de acest drept și de deplina integrare în comunitate și participare la viața acesteia, inclusiv asigurându-se că

- a. Persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a-și alege locul de reședință, unde și cu cine să trăiască, în condiții de egalitate cu ceilalți, și nu sunt obligate să trăiască într-un anumit mediu de viață;
- b. Persoanele cu dizabilități au acces la o gamă de servicii la domiciliu, rezidențiale și alte servicii comunitare de suport, inclusiv la asistență personală necesară vieții și integrării în comunitate, și pentru prevenirea izolării sau segregării de comunitate;
- c. Serviciile și facilitățile comunitare pentru populația generală sunt disponibile în aceeași măsură persoanelor cu dizabilități și răspund nevoilor acestora.”

23. Părțile relevante din Comentariul general nr. 1 (2014) la Convenția pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptat de către Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități în cadrul celei de-a unsprezecea reuniuni desfășurate între 31 martie și 11 aprilie 2014 (CRPD/C/GC/1), sunt următoarele:

„...“

15. În majoritatea rapoartelor Statelor-părți pe care Comitetul le-a examinat până în prezent, conceptele de capacitate mintală și juridică au fost confundate, astfel încât, atunci când se consideră că o persoană are abilități decizionale reduse, adesea din cauza unei dizabilități cognitive sau psihosociale, capacitatea sa juridică de a lua o anumită decizie este, în consecință, eliminată. Acest lucru se decide pur și simplu pe baza diagnosticării unei deficiențe (abordarea statutului), sau atunci când o persoană ia o decizie considerată a avea consecințe negative (abordarea rezultatelor), ori atunci când abilitățile decizionale ale unei persoane sunt considerate a fi deficitare (abordarea funcțională). Abordarea funcțională încearcă să evalueze capacitatea mentală și, corespunzător, să neghe capacitatea juridică. Aceasta se bazează adesea pe capacitatea unei persoane de a înțelege natura și consecințele unei decizii și/sau pe capacitatea acesteia de a utiliza sau evalua informațiile relevante. Această abordare este greșită din două motive esențiale: (a) este aplicată în mod discriminatoriu persoanelor cu dizabilități; și (b) presupune că este capabilă să evalueze cu exactitate mecanismele interioare ale minții umane și, atunci când persoana nu promovează evaluarea, îi este refuzat un drept fundamental al omului – dreptul la o recunoaștere egală în fața legii. În toate aceste abordări, dizabilitatea unei persoane și/sau competențele sale decizionale sunt considerate motive legitime pentru a-i refuza capacitatea juridică și a-i reduce statutul de persoană în fața legii. Articolul 12 nu admite o astfel de negare discriminatorie a capacității juridice, ci, mai degrabă, impune acordarea de sprijin în exercitarea capacității juridice.

...

26. În observațiile sale finale privind rapoartele inițiale ale Statelor-părți, în legătură cu Articolul 12, Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a afirmat în mod repetat că Statele-părți trebuie „să revizuiască legile care permit tutela și curatela și să ia măsuri pentru a elabora legi și politici care să înlocuiască regimurile de substituție a procesului decizional cu un proces decizional susținut, care să respecte autonomia, voința și preferințele persoanei”.

27. Regimurile de substituție decizională pot lua multe forme diferite, inclusiv tutelă plină, interdicție judiciară și tutelă parțială. Cu toate acestea, aceste regimuri au anumite caracteristici comune: ele pot fi definite ca sisteme în care (i) capacitatea juridică este retrasă unei persoane, chiar dacă acest lucru se referă la o singură decizie; (ii) un supleant poate fi numit de altcineva decât persoana în cauză și acest lucru poate fi făcut împotriva voinței sale; și (iii) orice decizie luată de către un supleant se bazează pe ceea ce se consideră a fi în „interesul superior” obiectiv al persoanei în cauză, spre deosebire de voința și preferințele proprii ale persoanei.

28. Obligația Statelor-părți de a înlocui regimurile decizionale de substituție cu un proces decizional asistat implică atât abolirea regimurilor decizionale de substituție, cât și dezvoltarea de alternative decizionale asistate. Dezvoltarea sistemelor de sprijin pentru luarea deciziilor în paralel cu menținerea regimurilor de luare a deciziilor substitutive nu este suficientă pentru a respecta Articolul 12 din [CDPD].

...

32. Pentru a obține o recunoaștere egală în fața legii, capacitatea juridică nu trebuie să fie refuzată în mod discriminatoriu. Articolul 5 din [CDPD] garantează egalitatea tuturor persoanelor în fața și sub incidența legii, inclusiv dreptul la protecție egală din partea legii. Acesta interzice în mod expres orice discriminare pe motiv de dizabilitate. Discriminarea pe motiv de dizabilitate este definită în Articolul 2 din [CDPD] ca „orice diferențiere, excludere sau restricție pe criterii de dizabilitate care are drept scop sau

efect diminuarea sau prejudicierea recunoașterii, beneficiului sau exercitării, în condiții de egalitate cu ceilalți, a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. Refuzul capacității juridice care are drept scop sau efect interferarea cu dreptul persoanelor cu dizabilități la o recunoaștere egală în fața legii reprezintă o încălcare a Articolelor 5 și 12 din [CDPD]. Statele au capacitatea de a restricționa capacitatea juridică a unei persoane pe baza anumitor circumstanțe, cum ar fi insolvența sau condamnarea penală. Cu toate acestea, dreptul la o recunoaștere egală în fața legii și dreptul de a nu fi discriminat impune ca, atunci când Statul refuză capacitatea juridică, acest lucru să se facă pe aceeași bază pentru toate persoanele. Refuzul capacității juridice nu trebuie să se bazeze pe o trăsătură personală, cum ar fi sexul, rasa sau dizabilitatea, sau să aibă drept scop sau rezultat tratarea diferită a persoanei.

...

44. Pentru a realiza pe deplin drepturile prevăzute la Articolul 12, este imperativ ca persoanele cu dizabilități să aibă posibilitatea de a-și dezvolta și exprima voința și preferințele, în vederea exercitării capacității lor juridice în condiții egale cu ceilalți. Aceasta presupune că persoanele cu dizabilități trebuie să aibă posibilitatea de a trăi independent în comunitate, de a face alegeri și de a avea control asupra vieții lor de zi cu zi, în condiții egale.

45. Interpretarea Articolului 12 alineatul (3) în lumina dreptului de a trăi în comunitate ([Articolul] 19) presupune că sprijinul în exercitarea capacității juridice ar trebui să fie oferit prin intermediul unei abordări bazate pe comunitate. Statele-părți trebuie să recunoască faptul că comunitățile sunt resurse și parteneri în procesul de învățare a tipurilor de sprijin necesare în exercitarea capacității juridice, inclusiv sensibilizarea cu privire la diferitele opțiuni de asistență. Statele-părți trebuie să recunoască relații sociale și sprijinul comunitar natural (inclusiv prietenii, familia și școlile) ale persoanelor cu dizabilități ca fiind esențiale pentru sprijinirea procesului decizional. Acest lucru este în concordanță cu accentul pus de [CDPD] pe incluziunea și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitate.

46. Izolarea persoanelor cu dizabilități în instituții continuă să fie o problemă omniprezentă și insidioasă, care încalcă o serie de drepturi garantate de [CDPD]. Problema este exacerbată de nerecunoașterea pe scară largă a capacității juridice a persoanelor cu dizabilități, care permite altor persoane să-și dea acordul pentru plasarea lor în instituții. Directorii instituțiilor sunt, de asemenea, împuterniciți de obicei cu capacitatea juridică a persoanelor care locuiesc acolo. Astfel, toată puterea și controlul asupra persoanei se află în mâinile instituției. Pentru a respecta [CDPD] și drepturile omului ale persoanelor cu dizabilități, trebuie realizată dezinstituționalizarea și restabilită capacitatea juridică a tuturor persoanelor cu dizabilități, care trebuie să poată alege unde și cu cine să locuiască ([Articolul] 19). Alegerea de către o persoană a locului și a persoanei cu care să locuiască nu ar trebui să-i afecteze dreptul de a avea acces la sprijin în exercitarea capacității sale juridice.

...”

24. Părțile relevante din Comentariul general nr. 6 (2018) la Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, egalitate și nediscriminare, adoptat de către Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități la 26 aprilie 2018 (CRPD/C/GC/6) sunt următoarele:

„8. Modelele individuale sau medicale ale dizabilității împiedică aplicarea principiului egalității pentru persoanele cu dizabilități. Conform modelului medical al dizabilității, persoanele cu dizabilități nu sunt recunoscute ca titulari de drepturi, ci sunt

„reduse” la deficiențele lor. În cadrul acestor modele, tratamentul discriminatoriu sau diferențiat și excluderea persoanelor cu dizabilități sunt considerate norme și sunt legitime printr-o abordare medicală a dizabilității bazată pe incapacitate. ...

9. Modelul drepturilor omului în materie de dizabilitate recunoaște că dizabilitatea este o construcție socială, iar deficiențele nu trebuie considerate un motiv legitim pentru negarea sau restricționarea drepturilor omului. Acesta recunoaște că dizabilitatea este unul din mai multe straturi ale identității. Prin urmare, legile și politicile privind dizabilitatea trebuie să ia în considerare diversitatea persoanelor cu dizabilități. Acesta recunoaște, de asemenea, că drepturile omului sunt interdependente, interconectate și indivizibile.

...

23. Adaptarea rezonabilă este o parte intrinsecă a obligației imediat aplicabile de nediscriminare în contextul dizabilității.

24. ... (a) Ca obligație *ex ante*, accesibilitatea trebuie să fie integrată în sisteme și procese, fără a se ține cont de nevoia unei anumite persoane cu dizabilități... ; (b) Ca o obligație *ex nunc*, adaptarea corespunzătoare trebuie să fie asigurată din momentul în care o persoană cu dizabilități are nevoie de acces la situații sau medii neaccesibile sau dorește să-și exercite drepturile. ...

Este important de reținut că obligația de a oferi o adaptare corespunzătoare nu se limitează la situațiile în care persoana cu dizabilități a solicitat o adaptare sau în care s-ar putea dovedi că presupusul titular al obligației era conștient de faptul că persoana în cauză avea o dizabilitate. Aceasta ar trebui să se aplice, de asemenea, în situațiile în care un potențial titular al obligației ar fi trebuit să-și dea seama că persoana respectivă are o dizabilitate care ar putea necesita acomodare pentru a elimina barierele din calea exercitării drepturilor. ...”

25. Partea relevantă din Raportul Raportorului special privind drepturile persoanelor cu dizabilități cu privire la misiunea sa în Republica Moldova în perioada 10-17 septembrie 2015 (documentul A/HRC/31/62/Add.2) prevede următoarele:

„... ”

D. Capacitatea juridică

41. În Republica Moldova, aproximativ 4.000 de persoane cu dizabilități sunt private de capacitatea lor juridică. În conformitate cu art. 24 alin. (1) din Codul civil, adulții cu dizabilități pot fi declarați incapabili de a-și exercita capacitatea juridică pe baza unei „tulburări psihice (boală mintală sau deficiență mintală)”. Persoanele cu dizabilități care au fost declarate incapabile sunt automat private de toate celelalte drepturi fundamentale ale omului. Persoanele declarate incapabile sunt plasate sub tutelă, prin care un tutore legal desemnat are dreptul de a lua toate deciziile în numele lor. Codul de procedură civilă nu oferă persoanelor cu dizabilități o procedură legală de apel sau de revizuire a măsurii de incapacitate și nu recunoaște statutul juridic al persoanelor aflate sub tutelă.

42. Raportorul special este familiarizat cu eforturile de reformare a sistemului de tutelă și capacitate juridică, inițial conduse de către un grup de lucru interministerial, care a adoptat în anul 2014 un proiect de propunere de reformă prin care se elimină tutela pleneră și se introduc dispoziții pentru luarea asistată a deciziilor. În cazul în care ar fi adoptată în forma propusă de către grupul de lucru, aceasta ar pune Statul pe drumul

cel bun în ceea ce privește reformele bazate pe Articolul 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Cu toate acestea, propunerea nu a fost transmisă Guvernului pentru a lua o decizie, având în vedere că o propunere alternativă este în proces de elaborare sub auspiciile Ministerului Justiției. Raportorul special a fost invitat de către minister să sprijine procesul de armonizare a legislației și va fi încântat să sprijine acest proces, în măsura posibilităților sale.

43. Raportorul special notează cu satisfacție că, în luna noiembrie 2015, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a decis că persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale au dreptul de a recurge la patronaj², prevăzut la art. 48 din Codul civil, ca măsură de sprijin în exercitarea capacității lor juridice. Raportorul special încurajează Statul să consolideze în continuare instituția patronajului și să promoveze utilizarea acestor mecanisme ca o modalitate alternativă de sprijinire a exercitării capacității juridice de către persoanele cu dizabilități.

...”

26. Părțile relevante din Raportul Parteneriatului Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități „Drepturile omului ale persoanelor cu deficiențe mintale sau intelectuale în Republica Moldova: o evaluare a aspectelor esențiale ale cadrului normativ și politic intern în lumina Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”, Chișinău, 2015, prevede următoarele (unele referințe din text au fost omise):

„...”

Tutela

În cazul în care s-a dispus privarea de capacitate juridică, judecătorul va informa autoritatea tutelară locală despre această decizie, solicitând identificarea și numirea unui tutore pentru persoana declarată incapabilă. Tutorele va fi numit printr-o procedură administrativă, în termen de cel mult 30 de zile de la data adoptării hotărârii de incapacitate. Legea prevede o listă a persoanelor care nu pot fi numite tutori, iar autoritatea tutelară are decizia finală privind numirea tutorelui. Persoanele care urmează a fi plasate sub tutelă pot fi consultate în legătură cu selecția, însă preferințele acestora nu sunt neapărat luate în considerare.

...

Deși legea prevede că tutorele trebuie să locuiască împreună cu persoana aflată sub tutela sa, în practică, multe persoane aflate sub tutelă sunt plasate imediat în instituții rezidențiale. În astfel de cazuri, instituția respectivă acționează adesea ca tutore de facto, deși tutorele numit păstrează oficial această calitate — adesea fără a menține vreun contact cu persoana aflată sub tutelă.

...

Legislația din Republica Moldova prevede că autoritatea de tutelă are obligația de a supraveghea activitatea tutorilor, însă nu există un ghidaj clar privind modalitatea în care această supraveghere trebuie realizată. Tutorii sunt obligați să depună rapoarte anuale referitoare la orice decizii financiare și patrimoniale pe care le-au luat, în timp ce raportarea privind alte decizii se realizează numai la discreția tutorului. În cazul în

² Un aranjament prin care o persoană cu dizabilități care are capacitate deplină de exercițiu, dar care se află în imposibilitatea să o exercite din motive de sănătate, poate să delege această autoritate către o persoană aleasă de către ea.

care se identifică nereguli, autoritatea de tutelă poate solicita remedierea acestora sau poate dispune suspendarea măsurilor respective.

...

Luarea asistată a deciziilor

Legislația actuală din Republica Moldova nu prevede și nu recunoaște nicio formă de luare a deciziilor asistate, bazându-se exclusiv pe principiul substituției. Singura alternativă disponibilă față de tutela plenară o reprezintă aranjamentele de patronaj. Patronajul este aplicat de regulă persoanelor care, din cauza unei afecțiuni medicale, nu pot exercita sau proteja drepturile lor ori nu pot îndeplini anumite obligații, permițându-le astfel să-și păstreze capacitatea juridică și să beneficieze de sprijinul necesar din partea persoanelor în care au încredere.

...

Tutela ca formă de discriminare bazată pe dizabilitate

Privarea de capacitate juridică constituie o formă de discriminare, deoarece împiedică exercitarea unui drept fundamental recunoscut în dreptul internațional al drepturilor omului, astfel cum este definit la Articolul 2 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) referitor la „discriminarea pe criteriu de dizabilitate”, și contravine principiilor universale ale autonomiei personale și demnității umane. Deși persoanele aflate sub tutelă locuiesc adesea în comunitate, tutela izolează persoana și îi limitează posibilitățile de a interacționa cu ceilalți. Tutela reprezintă o formă de segregare instituțională care restrânge sever capacitatea persoanei de a-și gestiona afacerile personale și financiare, precum și de a încheia acte juridice esențiale pentru incluziune, cum ar fi contracte de muncă, credite, locațiuni, printre altele. Discriminarea rezultă din faptul că, pentru a putea beneficia de sprijinul necesar, persoanele cu deficiențe mintale și intelectuale sunt obligate să renunțe la participarea în viața comunității, pe care ar putea-o avea dacă li s-ar asigura adaptări rezonabile, în timp ce persoanele fără dizabilități pot primi sprijinul și serviciile necesare fără astfel de sacrificii. ... Articolul 12 alineatul (3) din CDPD prevede că luarea asistată a deciziilor reprezintă o măsură antidiscriminatorie destinată, pe de o parte, să asigure garanția celei mai bune decizii posibile (nu protejarea deciziei persoanei, care trebuie considerată autonomă), iar pe de altă parte, să ofere certitudine juridică actelor întreprinse.

...

Libertatea de alegere a locului și a persoanelor cu care să locuiască

Din momentul în care o persoană este privată de capacitatea sa juridică și plasată sub tutelă, domiciliul sau reședința sa principală devine cea a tutorelui său. Art. 40 din Codul civil din 2002 obligă tutorii să locuiască împreună cu persoana aflată sub tutelă.

Tutorii pot evita această obligație prin plasarea persoanei respective într-o instituție, decizie care nu poate fi contestată de către persoana în cauză. Singura condiție necesară pentru plasarea într-o instituție este ca un medic psihiatru calificat să emită o opinie potrivit căreia persoana respectivă suferă de o „tulburare mintală” care nu-i permite să trăiască în afara unei „instituții specializate”.

Unul dintre scopurile dreptului la recunoaștere egală în fața legii este asigurarea respectului față de autonomia persoanei, voința și preferințele acesteia. Acest drept este încălcat atunci când persoana nu poate alege unde și cu cine să locuiască. Mai mult,

practica de a plasa persoanele în instituții fără consimțământul lor sau cu consimțământul substitutiv al unui tutore conduce la o privare arbitrară de libertate, încălcând atât dreptul la recunoaștere egală în fața legii, cât și dreptul la libertate și siguranță (Articolul 14 din CDPD).

...

Accesul la instanțe

Persoanele cărora li s-a retras capacitatea juridică nu pot introduce acțiuni civile în fața instanțelor. Toate actele procedurale efectuate de către persoanele private de capacitate juridică sunt considerate nule. Implicația practică este că persoanele cu dizabilități pot formula plângeri către instituții și furnizori de servicii atunci când nu sunt mulțumite de serviciile primite, însă nu pot solicita direct despăgubiri, deoarece acestea se acordă numai prin proceduri judiciare.

Acțiunile civile în numele persoanelor private de capacitate juridică pot fi introduse în instanță doar de către procurorul public sau de către tutorele persoanei respective. Singura excepție o reprezintă ordinul instanței prin care o persoană este privată de capacitatea juridică, care, începând cu luna mai 2015, poate fi atacat în instanță de către persoana în cauză. De asemenea, tutorele este numit *de jure* reprezentant legal al intereselor persoanei.

...”

ÎN DREPT

I. OBIECȚIA PRELIMINARĂ A GUVERNULUI

27. Guvernul a susținut că cererea reprezintă un abuz de dreptul de a depune o cerere individuală. În special, avocatul reclamantei a invocat în fața Curții că acțiunea depusă de către clienta sa în instanțele naționale fusese determinată de o ameliorare a stării sale mentale, pe când în realitate starea sa psihică nu suferise nicio modificare, iar ea continua să necesite tratament psihiatric neîntrerupt. Astfel, avocatul a informat în mod incomplet Curtea și ar fi putut obține semnătura reclamantei „prin înțelegerea greșită sau lipsa de conștientizare a documentului semnat”, în absența unor asemenea intenții din partea reclamantei.

28. Alternativ, Guvernul a susținut că avocatul nu mai contactase cu reclamanta din anul 2015 și, prin urmare, nu fusese împuternicit de către reclamantă în anul 2023, atunci când depusese observațiile sale la Curte. Corespunzător, având în vedere importanța menținerii contactului între reclamant și reprezentantul său pe parcursul procedurii [el s-a referit în acest sens la *V.M. și alții v. Belgia* (radiere) [MC], nr. 60125/11, § 35, 17 noiembrie 2016], Guvernul a solicitat Curții să radieze cererea de pe rol.

29. Avocatul reclamantei a argumentat că, în lipsa unei examinări oficiale a stării sănătății mintale a reclamantei la intervale regulate, nu existau probe medicale care să dovedească argumentul Guvernului. În plus, Centrul Cocieri era situat în regiunea de est a Republicii Moldova, un teritoriu aflat sub

controlul efectiv al Federației Ruse, unde membrii organizației Promo-Lex pentru care lucra avocatul reclamantei aveau restricție de acces.

30. Curtea reiterează că, în baza Articolului 35 § 3 litera (a), o cerere poate fi respinsă ca abuz de dreptul la o cerere individuală dacă, printre alte motive, aceasta se bazează cu bună-știință pe fapte neadevărate. Prezentarea de informații incomplete și, prin urmare, înșelătoare poate constitui, de asemenea, un abuz de dreptul la o cerere individuală, în special dacă informațiile se referă la însăși esența cauzei și dacă nu a fost furnizată nicio explicație suficientă pentru omisiunea de a comunica informațiile respective. Același lucru este valabil și în cazul în care, în cursul procedurii în fața Curții, au intervenit evoluții importante și, în pofida obligației exprese prevăzute la Articolul 47 § 7 din Regulamentul Curții, reclamantul nu a comunicat aceste informații Curții, împiedicând-o astfel să se pronunțe asupra cererii în deplină cunoștință de cauză. Cu toate acestea, chiar și în astfel de situații, intenția reclamantului de a induce în eroare Curtea trebuie întotdeauna să fie stabilită cu suficientă certitudine (a se vedea, printre multe altele, *Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano v. Italia* [MC], nr. 38433/09, § 97, CEDO 2012; *Gross v. Elveția* [MC], nr. 67810/10, § 28, 30 septembrie 2014; și *Savickis și alții v. Letonia* [MC], nr. 49270/11, § 149, 9 iunie 2022).

30. Curtea reamintește că un reprezentant care intenționează să depună o cerere în interesele unui reclamant trebuie să demonstreze că a primit instrucțiuni specifice și explicite din partea reclamantului pe care dorește să-l reprezinte (a se vedea, de exemplu, *Alican Demir v. Turcia*, nr. 41444/09, § 58, 25 februarie 2014). De asemenea, Curtea notează că, pentru ca reclamantul să depună o cerere la Curte (indiferent dacă este sau nu reprezentat), nu este necesar consimțământul tutorelui reclamantului, chiar dacă acesta este prevăzut în cadrul juridic național (*Anatoliy Marinov v. Bulgaria*, nr. 26081/17, § 24, 15 februarie 2022).

31. În prezenta cauză, se constată că reclamanta a semnat partea relevantă a cererii, împuternicind în mod corespunzător avocatul său să o reprezinte în cadrul procedurii în fața Curții. În continuare, nu a fost contestat faptul că semnătura, într-adevăr, îi aparține. Curtea consideră că niciun element din dosar nu contrazice declarația avocatului cu privire la convingerea sa reală că reclamanta a înțeles suficient de bine situația sa pentru a-l autoriza să o reprezinte. Curtea nu vede niciun semn de abuz în susținerile avocatului sau în modul de obținere a instrucțiunilor reclamantei.

32. Documentele prezentate de către Guvern confirmă că reclamanta și-a recunoscut semnătura de pe formularul de cerere. Având în vedere vulnerabilitatea particulară a reclamantei, Curtea nu poate pur și simplu prezuma o lipsă de interes din partea sa, în absența oricărei dovezi care să indice că nu mai dorește să continue procedura sau să fie reprezentată de către avocatul său. În cazul în care Curtea ar prezuma contrariul, ținând seama de faptul că tutorele reclamantei, M.M., nu era în favoarea introducerii unei acțiuni în instanță la momentul relevant, acest fapt ar echivala cu

împiedicarea examinării, la nivel internațional, a unor acuzații grave privind încălcarea Convenției, ceea ce ar crea riscul ca Statul reclamat să evite responsabilitatea în baza Convenției (a se vedea *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu v. România* [MC], nr. 47848/08, § 112, CEDO 2014).

34. În consecință, excepția ridicată de către Guvern trebuie respinsă.

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 6 § 1 DIN CONVENȚIE

33. Reclamanta s-a plâns că fusese lipsită de dreptul de acces la o instanță, contrar Articolului 6 § 1 din Convenție, partea relevantă a căruia prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil ... de către o instanță ... care va hotărî ... asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil ...”

A. Admisibilitatea

34. Curtea constată că această plângere nu este nici în mod vădit nefondată, nici inadmisibilă din orice alte motive prevăzute la Articolul 35 din Convenție. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

B. Fondul

1. Observațiile părților

35. Reclamanta a susținut că dreptul său de acces la o instanță a fost încălcat. Ea a argumentat că persoanele cu dizabilități se confruntă cu obstacole specifice în exercitarea accesului la justiție, ceea ce impune Statului obligații pozitive de a asigura respectivul drept într-un mod efectiv.

36. Guvernul a menționat că, deși normele de procedură împiedicaseră persoanele incapabile sau persoanele autorizate de către aceste persoane să introducă acțiuni în instanță, aceste norme au fost modificate ulterior hotărârii Curții Constituționale din 17 noiembrie 2016. Prin urmare, în prezent, o astfel de persoană are posibilitatea de a introduce în instanță o acțiune cu privire la restabilirea capacității sale. Reclamanta nu a fost împiedicată să introducă din nou o astfel de acțiune în instanță după 2016, dar nu a făcut-o. Aceasta indică faptul că nu a existat nicio ingerință în dreptul său de acces la o instanță. După cum a constatat Centrul Cocieri în anul 2023 (a se vedea paragraful 13 de mai sus), nu a existat nicio îmbunătățire a stării psihologice a reclamantei. În consecință, „o reevaluare a stării sale de sănătate în vederea restabilirii capacității sale juridice [nu a fost] vreodată necesară”, astfel cum rezultă din lipsa unei indicații în acest sens din partea instituțiilor specializate, după ce reclamanta fusese tratată acolo.

2. Analiza Curții

(a) Principii generale

37. Curtea reiterează că Articolul 6 § 1 garantează oricărei persoane dreptul de a sesiza o instanță judecătorească cu orice pretenție referitoare la drepturile și obligațiile sale civile (a se vedea *Golder v. Regatul Unit*, 21 februarie 1975, § 36, Seria A nr. 18, și *Stanev v. Bulgaria* [MC], nr. 36760/06, § 229, CEDO 2012, *Nicolae Virgiliu Tănase v. România* [MC], nr. 41720/13, § 192, 25 iunie 2019, cu referințele ulterioare). Acest „drept la o instanță”, din care face parte și dreptul de acces, poate fi invocat de către orice persoană care consideră, în baza unor motive întemeiate, că o ingerință în exercitarea drepturilor sale civile este ilegală și se plânde că nu i s-a oferit posibilitatea de a sesiza o instanță care să îndeplinească cerințele Articolului 6 § 1 (a se vedea, *inter alia*, *Roche v. Regatul Unit* [MC], nr. 32555/96, § 117, CEDO 2005-X, și *Salontaji-Drobnjak v. Serbia*, nr. 36500/05, § 132, 13 octombrie 2009).

38. Dreptul de acces la instanțe nu este absolut, ci poate fi supus unor limitări; acestea sunt permise implicit, deoarece dreptul de acces, prin însăși natura sa, necesită o reglementare din partea statului, reglementare care poate varia în timp și în spațiu în funcție de nevoile și resursele comunității și ale persoanelor (a se vedea *Ashingdane v. Regatul Unit*, 28 mai 1985, § 57, Seria A nr. 93, și *Bîzdîga v. Republica Moldova*, nr. 15646/18, § 40, 17 octombrie 2023). La elaborarea unei astfel de reglementări, Statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere. Deși decizia finală cu privire la respectarea cerințelor Convenției aparține Curții, nu este rolul Curții de a substitui aprecierea autorităților naționale cu orice altă apreciere referitoare la ceea ce ar putea fi cea mai bună politică în acest domeniu. Cu toate acestea, limitările aplicate nu trebuie să restrângă accesul persoanei în așa fel sau în așa măsură încât să afecteze însăși esența dreptului. În plus, o limitare nu va fi compatibilă cu Articolul 6 § 1 dacă nu urmărește un scop legitim și dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit (*ibid.*; a se vedea, de asemenea, printre multe alte autorități, *Cordova v. Italia*, nr. 40877/98, § 54, CEDO 2003-I, și reiterarea principiilor relevante în cauza *Fayed v. Regatul Unit*, 21 septembrie 1994, § 65, Seria A nr. 294-B).

39. În plus, Convenția este menită să garanteze nu drepturi care sunt teoretice sau iluzorii, ci drepturi care sunt practice și efective. Acest lucru este valabil, în special, pentru garanțiile stabilite de Articolul 6, având în vedere locul proeminent pe care îl ocupă într-o societate democratică dreptul la un proces echitabil, cu toate garanțiile prevăzute la Articolul respectiv (a se vedea *Prințul Hans-Adam al II-lea de Liechtenstein v. Germania* [MC], nr. 42527/98, § 45, CEDO 2001-VIII).

(b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

40. Curtea observă de la bun început că, în prezenta cauză, părțile nu au contestat aplicabilitatea Articolului 6 la procedurile de restabilire a capacității juridice. Reclamanta, care a fost lipsită în totalitate de capacitate juridică, s-a plâns de faptul că legislația Republicii Moldova nu i-a permis accesul direct la o instanță pentru a solicita restabilirea capacității sale. Curtea a avut posibilitatea să clarifice faptul că procedurile de restabilire a capacității juridice sunt esențiale pentru determinarea „drepturilor și obligațiilor civile” (a se vedea *Matter v. Slovacia*, nr. 31534/96, § 51, 5 iulie 1999, și *Stanev*, pre-citată, § 233). Prin urmare, Articolul 6 § 1 din Convenție este aplicabil în prezenta cauză.

41. În consecință, Curtea trebuie să stabilească dacă accesul reclamantei la o instanță a fost restricționat și, în caz afirmativ, dacă restricția urmărea un scop legitim și era proporțională cu acesta.

42. În acest context, Curtea observă că, deși Guvernul a susținut că nu a existat nicio ingerință în dreptul reclamantei de acces la o instanță, el a recunoscut că, înainte de hotărârea Curții Constituționale din 17 noiembrie 2016, persoanele incapabile, cum ar fi reclamanta, nu puteau iniția o acțiune în instanța de judecată pentru restabilirea capacității lor juridice (a se vedea paragraful 38 de mai sus). Prin urmare, Curtea consideră stabilit faptul că reclamanta nu putea solicita restabilirea capacității sale juridice decât prin intermediul tutorelui său sau al anumitor funcționari (a se vedea paragrafele 15 și 16 de mai sus, în special art. 308 din Codul de procedură civilă).

43. În aceste condiții, Curtea mai notează că legislația națională nu prevedea nicio posibilitate de revizuire periodică automată a valabilității motivelor pentru plasarea unei persoane sub tutelă, în pofida cerinței prevăzute la Articolul 12 § 4 din CDPD, ca măsurile de restrângere a capacității juridice să facă obiectul unei revizuii periodice de către o autoritate competentă (a se vedea paragraful 22 de mai sus; a se vedea, de asemenea, *Nikolyan v. Armenia*, nr. 74438/14, § 101, 3 octombrie 2019). În final, în cazul reclamantei, măsura vizată nu a fost limitată în timp.

44. În același timp, astfel cum a constatat Curtea Constituțională (a se vedea paragraful 19 de mai sus), dreptul național nu prevedea nicio soluție intermediară referitoare la diferitele niveluri de incapacitate. Legislația includea doar incapacitatea totală. Pe lângă efectul negativ asupra drepturilor unei persoane în baza Articolului 8 din Convenție (a se vedea *Shtukaturov v. Federația Rusă*, nr. 44009/05, § 95, CEDO 2008), o astfel de normă rigidă care nu permite instanțelor naționale să ia în considerare gradul de incapacitate al unei persoane a determinat, de asemenea, limitarea totală a accesului acesteia la o instanță.

45. Este adevărat că dreptul de acces la o instanță nu este nelimitat. În particular, pot exista motive relevante pentru limitarea accesului unei persoane incapabile la o instanță, cum ar fi pentru propria protecție a persoanei, protecția intereselor altora și buna administrare a justiției (a se

vedea *Nikolyan*, pre-citată, § 91). Cu toate acestea, importanța exercitării acestor drepturi va varia în funcție de scopul acțiunii pe care persoana în cauză intenționează să o inițieze în fața instanțelor de judecată. În principal, dreptul de a solicita unei instanțe revizuirea unei declarații de incapacitate este unul dintre cele mai importante drepturi pentru persoana respectivă, deoarece o astfel de procedură, odată inițiată, va fi decisivă pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de declarația de incapacitate (a se vedea *Shtukaturov*, pre-citată, § 71). Prin urmare, Curtea consideră că acest drept este unul dintre drepturile procedurale fundamentale pentru protecția persoanelor care au fost private parțial de capacitatea juridică. Rezultă că aceste persoane ar trebui, în principiu, să beneficieze de acces direct la instanțele judecătorești în acest domeniu (a se vedea *Stanev*, pre-citată, § 241), ceea ce nu era valabil în Republica Moldova la data evenimentelor (a se vedea § 16 de mai sus, în special art. 308 din Codul de procedură civilă).

46. Statul este liber să stabilească procedura prin care se realizează acest acces direct, asigurându-se în același timp că instanțele nu sunt împovărate cu cereri excesive și vădit nefondate. Această problemă poate fi soluționată prin alte mijloace mai puțin restrictive decât refuzul automat al accesului direct, de exemplu, prin limitarea periodicității cererilor sau prin introducerea unui sistem de examinare prealabilă a admisibilității acestora în baza dosarului (ibid., § 242).

47. Curtea observă, de asemenea, importanța pe care instrumentele internaționale de protecție a persoanelor cu tulburări mintale o acordă asigurării unei autonomii juridice cât mai mari posibile (a se vedea paragrafele 22 și 23 de mai sus). În particular, o tendință din ce în ce mai pronunțată a fost înlocuirea sistemelor bazate pe privarea unei persoane de orice capacitate juridică în „interesul său superior” cu un sistem de asistență pentru luarea deciziilor, capabil să ia în considerare voința și preferințele proprii ale persoanei. În această privință, trebuie menționat faptul că, în prezenta cauză, reclamanta a susținut că se afla în relații tensionate cu tutorele său. Este posibil ca acesta din urmă să fi avut un conflict de loialitate între, pe de o parte, fostul soț al reclamantei în susținerea cererii lui de a o lipsi de capacitate juridică și, pe de altă parte, reclamantă în susținerea dorinței sale de a-și recăpăta capacitatea (a se vedea *Ivinović v. Croația*, nr. 13006/13, § 45, 18 septembrie 2014). Cu toate acestea, reclamanta nu dispunea de căi directe pentru a iniția o procedură judiciară în vederea redobândirii capacității sale, iar instanțele au respins acțiunea în instanță depusă de către avocatul pe care îl împuternicise în acest sens (a se vedea paragraful 11 de mai sus).

48. În final, Curtea ia act de hotărârea Curții Constituționale care a constatat neconstituționalitatea dispozițiilor legale naționale cu privire la limitarea dreptului de acces la o instanță al persoanelor declarate incapabile (a se vedea paragraful 19 de mai sus), precum și de modificările legislative care au îmbunătățit situația (a se vedea paragraful 20 de mai sus).

49. În lumina celor menționate *supra*, Curtea consideră că imposibilitatea reclamantei de a solicita în mod direct restabilirea capacității sale juridice la data evenimentelor a reprezentat un obstacol disproporționat care a afectat însăși esența dreptului ei cu privire la accesul la o instanță.

50. Prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 6 § 1 din Convenție.

III. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 14 ÎN CORABORARE CU ARTICOLUL 8 DIN CONVENȚIE

51. Reclamanta s-a plâns că a fost discriminată în raport cu alte persoane aflate în incapacitate temporară de a-și conștientiza acțiunile, însă a căror capacitate juridică a rămas intactă. Ea a invocat Articolul 14 coroborat cu Articolul 8 din Convenție. Articolul 14 prevede următoarele:

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

A. Admisibilitatea

52. Curtea observă că reclamanta a invocat o diferență de tratament care se referă la modul de organizare a vieții personale. Aceasta este o chestiune protejată de Articolul 8 din Convenție. Rezultă că în prezenta cauză este aplicabil Articolul 14 coroborat cu Articolul 8.

53. Guvernul a argumentat că reclamanta nu epuizase căile de atac interne disponibile. În particular, ea ar fi putut să se adreseze cu o plângere cu privire la pretinsa sa discriminare către Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (a se vedea paragraful 17 de mai sus) sau în instanța de judecată.

54. Reclamanta a susținut că, după ce a exercitat o cale de atac fără rezultat, nu a mai înaintat nicio acțiune. De asemenea, ea a solicitat asistența apărătorului pacienților (a se vedea paragraful 9 de mai sus).

55. Curtea observă că, în cererea sa de recurs, avocatul reclamantei a făcut trimitere la art. 16 din Constituție (a se vedea paragrafele 12 și 14 de mai sus) și, astfel, a ridicat în fața instanțelor naționale chestiunea cu privire la egalitatea în fața legii. În plus, ea consideră că, având în vedere faptul că la originea pretensei discriminări se afla însăși legislația (art. 170 și 267 din Codul de procedură civilă, a se vedea paragraful 16 de mai sus), nici Consiliul și nici instanțele de judecată naționale nu ar fi fost capabile să remedieze pretinsa încălcare. În orice caz, este evident că reclamanta nu ar fi avut posibilitatea de a depune orice fel de acțiune în instanță (a se vedea paragraful 11 de mai sus). Această situație a continuat din momentul în care a fost declarată total incapabilă, inclusiv în luna aprilie 2016, când a depus cererea

la Curte. În consecință, căile de atac menționate de către Guvern nu au fost accesibile pentru reclamantă.

56. Curtea constată că această plângere nu este nici în mod vădit nefondată, nici inadmisibilă din alte motive enumerate la Articolul 35 din Convenție. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

B. Fondul

1. Observațiile părților

57. Reclamanta a susținut că a beneficiat de un tratament diferențiat față de alte persoane după ce a fost lipsită de capacitatea sa juridică. În particular, persoanele care au suferit un accident vascular cerebral sau care au abuzat de droguri puteau să nu înțeleagă temporar ce se întâmplă cu ele. Cu toate acestea, ele continuau să se bucure de toate drepturile lor.

58. Reclamanta a fost exclusă din comunitate și împiedicată să mențină relațiile familiale și sociale sau să dezvolte altele noi – ea a devenit victima „sindromului instituționalizării”, adică a pierderii treptate a abilităților sociale. În practică, pacienții nu erau informați corespunzător despre dreptul lor de a părăsi instituția. Înlăturarea capacității sale juridice a fost comprehensivă, cu prezumția că era incapabilă să înțeleagă sau să decidă ceva în orice domeniu al vieții sale. În plus, această prezumție nu a fost limitată în timp, ceea ce înseamnă că izolarea sa socială avea un caracter permanent. Reclamanta a fost plasată într-o stare de dependență totală față de tutorele său în aproape toate aspectele vieții și pentru o perioadă nedeterminată. Această situație a fost agravată de refuzul tutorelui său de a acționa în interesul reclamantei.

59. Guvernul a susținut că instituirea tutelei asupra reclamantei nu era o formă de discriminare, ci mai degrabă un mijloc de protecție a drepturilor și a intereselor sale. Reclamanta nu s-a plâns niciodată de vreo formă de discriminare la nivel național. Starea sa de sănătate nu s-a îmbunătățit niciodată, astfel încât nu era necesară o reevaluare a capacității sale juridice. În plus, Centrul Cocieri nu împiedicase pe nimeni să părăsească instituția.

2. Aprecierea Curții

(a) Principii generale

60. Principiile relevante stabilite de Articolul 14 din Convenție au fost reiterate, de exemplu, în *Molla Sali v. Grecia* [MC] (nr. 20452/14, §§ 133-37, 19 decembrie 2018). În cauza respectivă, Curtea a constatat următoarele:

„133. Pentru ca să apară o chestiune în baza Articolului 14, trebuie să existe un tratament diferențiat între persoane aflate în situații analoge sau similare (a se vedea, printre multe alte exemple, *Konstantin Markin v. Rusia* [MC], nr. 30078/06, § 125, CEDO 2012; *X și alții v. Austria* [MC], nr. 19010/07, § 98, CEDO 2013; *Khamtokhu și Aksenchik v. Rusia* [MC], nr. 60367/08 și 961/11, § 64, 24 ianuarie 2017; și *Fábián* [v.

Ungaria [MC], nr. 78117/13, 5 septembrie 2017], § 113). Cu alte cuvinte, cerința de a demonstra o poziție analogă nu impune ca grupurile de comparație să fie identice.

134. Totuși, nu orice diferență de tratament va constitui o încălcare a Articolului 14. Doar diferențele de tratament bazate pe o caracteristică identificabilă, sau „situație”, pot constitui o discriminare în sensul Articolului 14 (a se vedea *Fábián*, pre-citată, § 113 și referințele de acolo). În acest context, Curtea reiterează faptul că sintagma „altă situație” a primit, în general, un sens larg în jurisprudența sa (a se vedea *Carson și alții* [v. *Regatul Unit* [MC], nr. 42184/05, CEDO 2010], § 70), iar interpretarea acesteia nu a fost limitată la caracteristici care sunt personale, în sensul că sunt înnăscute sau inerente (a se vedea *Clift v. Regatul Unit*, nr. 7205/07, §§ 56-59, 13 iulie 2010). Spre exemplu, o problemă de discriminare a apărut în cauzele în care situația reclamantilor, care a servit drept presupusă bază pentru tratamentul discriminatoriu, a fost determinată în raport cu situația lor familială, cum ar fi locul de reședință al copiilor lor (a se vedea *Efe v. Austria*, nr. 9134/06, § 48, 8 ianuarie 2013). Prin urmare, având în vedere scopul său și natura drepturilor pe care urmărește să le protejeze, rezultă că Articolul 14 din Convenție cuprinde și situațiile în care o persoană este tratată mai puțin favorabil în baza statutului sau a caracteristicilor protejate ale unei alte persoane (a se vedea *Guberina v. Croația*, nr. 23682/13, § 78, CEDO 2016; ... *Škorjanec v. Croația*, nr. 25536/14, § 55, 28 martie 2017; și ... *Weller v. Ungaria*, nr. 44399/05, § 37, 31 martie 2009).

135. De asemenea, Curtea reiterează că, în cadrul exercitării drepturilor și a libertăților garantate de Convenție, Articolul 14 oferă protecție împotriva tratamentului diferit, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, al persoanelor aflate în situații similare. În sensul Articolului 14, o diferență de tratament este discriminatorie dacă „nu are o justificare obiectivă și rezonabilă”, adică dacă nu urmărește un „scop legitim” sau dacă nu există un „raport rezonabil de proporționalitate” între mijloacele utilizate și scopul urmărit (a se vedea *Fabris* [v. *Franța* [MC], nr. 16574/08, CEDO 2013 (extrase)], § 56).

136. Statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere pentru a evalua dacă și în ce măsură diferențele în situații similare justifică un tratament diferit. Domeniul de aplicare al acestei marje variază în funcție de circumstanțe, de subiect și de contextul acestuia (a se vedea *Stummer v. Austria* [MC], nr. 37452/02, § 88, CEDO 2011).

137. Referitor la sarcina probațiunii în legătură cu Articolul 14 din Convenție, Curtea a stabilit că, odată ce reclamantul a demonstrat o diferență de tratament, Guvernului îi revine sarcina de a demonstra că aceasta din urmă a fost justificată (a se vedea *Khamtokhu și Aksenchik*, pre-citată, § 65; *Vallianatos și alții v. Grecia* [MC], nr. 29381/09 și 32684/09, § 85, CEDO 2013 (extrase); și *D.H. și alții v. Republica Cehă* [MC], nr. 57325/00, § 177, [CEDO 2007-IV]).”

61. De asemenea, Curtea a constatat că o distincție efectuată din cauza stării de sănătate a unei persoane ar trebui să fie acoperită – fie ca o dizabilitate, fie ca o formă a acesteia – de termenul „altă situație” din cuprinsul textului Articolului 14 din Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Kiyutin v. Rusia*, nr. 2700/10, § 57, CEDO 2011; a se vedea, de asemenea, *Guberina*, pre-citată, § 76, cu referințele ulterioare; *Çam v. Turcia*, nr. 51500/08, § 69, 23 februarie 2016; și *Cînța v. România*, nr. 3891/19, § 66, 18 februarie 2020).

(b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

(i) Dacă a existat o diferență în ceea ce privește tratamentul aplicat persoanelor aflate în situații analoge sau similare

62. Curtea menționează că prezenta cauză se referă la o pretinsă discriminare a reclamantei, care suferea de o afecțiune psihică. Reclamanta a invocat diferența de tratament între persoanele cu tulburări psihice și alte categorii de persoane, în special cele care, temporar, nu puteau exercita un control deplin asupra propriilor acțiuni, cum ar fi persoanele care fac abuz cronic de alcool. Cele din urmă nu erau în totalitate lipsite de capacitate juridică, ci doar supuse unor restrângeri în raport cu posibilitatea de a efectua acțiuni de ordin patrimonial.

63. Curtea observă că, potrivit art. 20 din Constituția Republicii Moldova (a se vedea paragraful 14 de mai sus), orice persoană are dreptul de acces la justiție. Totuși, în conformitate cu legislația în vigoare la data evenimentelor, o categorie de persoane – și anume persoanele care suferă de o dizabilitate intelectuală – putea fi lipsită de capacitate juridică, ceea ce atrăgea, în mod automat, pierderea completă a capacității de a-și apăra drepturile în fața unei instanțe de judecată, inclusiv cele protejate de Articolul 8. Curtea consideră că această situație relevă existența unei diferențe de tratament aplicate acestei categorii de persoane în raport cu toate celelalte persoane.

(ii) Dacă diferența de tratament s-a întemeiat pe o caracteristică sau o „situație” identificabilă

64. Curtea observă că diferența de tratament menționată mai sus s-a bazat pe o caracteristică identificabilă, și anume pe starea de sănătate mintală a persoanei, care trebuie calificată drept o formă de „altă situație”, în sensul Articolului 14 din Convenție (a se vedea paragraful 63 de mai sus).

(iii) Dacă a existat o justificare obiectivă și rezonabilă pentru respectiva diferență de tratament

65. Guvernul a susținut că măsura aplicată în privința reclamantei a urmărit protejarea drepturilor și a intereselor sale.

66. În acest context, Curtea reiterează că atât la nivel european, cât și la nivel mondial există un consens referitor la necesitatea de a proteja persoanele cu dizabilități împotriva unui tratament discriminatoriu (a se vedea *Glor v. Elveția*, nr. 13444/04, § 53, CEDO 2009).

67. Curtea admite că o afecțiune psihică poate constitui un element relevant care urmează a fi luat în considerare în anumite circumstanțe, cum ar fi evaluarea capacității părinților de a avea grijă de copilul lor (a se vedea *Cînta*, pre-citată, § 68). Ținând cont de obligația menționată mai sus, Curtea constată că autoritățile naționale aveau nu doar competența, ci chiar obligația de a întreprinde măsuri menite să protejeze interesele acestor persoane, în special prin asigurarea unei adaptări rezonabile la nevoile lor. Există, așadar,

motive valabile pentru a supune unui tratament diferențiat persoanele care suferă de tulburări psihice, cu condiția ca acest tratament să aibă ca scop oferirea unei protecții suplimentare, în măsura în care ele au nevoie de o asemenea protecție, și cu respectarea principiului potrivit căruia voința și preferințele persoanei trebuie să se afle în centrul oricărei măsuri adoptate. În consecință, Curtea constată că motivele invocate de către Guvern – și anume protejarea drepturilor și a intereselor persoanelor afectate de dizabilități intelectuale – constituie o justificare obiectivă și rezonabilă pentru măsura adoptată.

68. Rămâne de stabilit dacă mijloacele utilizate au fost proporționale cu scopul de a proteja drepturile și interesele persoanelor cu dizabilități intelectuale.

(iv) Dacă a existat un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit

69. În prezenta cauză, reclamanta s-a aflat într-o situație în care nu putea decide nici măcar în privința celor mai mici chestiuni sau a celor mai intime aspecte ale vieții sale, și nu a fost audiată vreodată pentru a se stabili dacă avea anumite dorințe sau preferințe.

70. În plus, deși reclamanta dispunea de o locuință în care locuise anterior depunerii de către T.A. a cererii cu privire la lipsirea sa de capacitate, ea a fost mutată în altă parte, fără a fi întrebată. Chiar dacă Guvernul a susținut că Centrul Cocieri, în care reclamanta era tratată, nu împiedicase pe nimeni să plece, el nu a comentat argumentul reclamantei, conform căruia, în practică, pacienții nu erau informați în mod corespunzător despre dreptul lor de a părăsi instituția. Având în vedere situația deosebit de vulnerabilă a persoanelor cu dizabilități intelectuale, astfel de informații erau esențiale pentru ca ele să aibă orice șanse reale de a-și exercita dreptul de a părăsi instituția.

71. De asemenea, este evident că reclamanta a fost privată nu doar de dreptul de a decide unde să locuiască, ci și cu cine să locuiască. În conformitate cu legislația în vigoare la data evenimentelor, ea ar fi trebuit să locuiască cu tutorele ei, M.M., însă ultimul solicitase ca reclamanta să fie internată într-o instituție specializată. Mai mult, după ce fusese declarată incapabilă, reclamanta a fost separată de cele două fiice ale ei, fără niciun control jurisdicțional suplimentar al necesității unei astfel de separări (a se vedea *Cînța*, pre-citată, § 76). Deși T.A. a susținut în fața instanței că reclamanta fusese agresivă în raport cu fiicele sale, nu a fost invocată nicio dovadă concretă pentru a confirma existența unei astfel de agresivități. Pe durata internării sale, reclamanta nu putea spera în mod realist să dezvolte alte relații sociale, în afară de relațiile cu celelalte persoane aflate, la rândul lor, la tratament în spital.

72. În acest context, Curtea face referire la Comentariul general nr. 1 al Comitetului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, care a interpretat Articolele 12 și 19 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind

drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) ca cerând, *inter alia*, ca o persoană cu dizabilități să-și poată exprima voința și preferințele inclusiv în legătură cu aspectele legate de locul în care dorește să trăiască și persoanele alături de care dorește să locuiască (a se vedea paragraful 23 de mai sus).

73. Trebuie remarcat faptul că Statele-părți la CDPD, inclusiv Republica Moldova, au fost invitate încă în anul 2014, *id est* anterior perioadei relevante prezentei cauze, să înlocuiască regimurile de luare a deciziilor prin substituție (în cadrul cărora care o persoană cu dizabilitate intelectuală este pusă sub tutelă, iar tutorele are competența de a lua toate deciziile referitoare la persoana respectivă) cu mecanisme de luare asistată a deciziilor (a se vedea paragraful 23 de mai sus). Alegând să mențină un regim decizional substituibil, autoritățile Republicii Moldova au admis o ingerință deosebit de gravă în drepturile reclamantei, prin privarea ei totală de capacitate juridică și, implicit, de orice posibilitate de a participa la procesul decizional cu privire la toate aspectele vieții sale. Curtea constată că această omisiune din partea autorităților naționale a constituit o măsură disproporționată care rezulta din însăși legislație. Este evident că existau opțiuni mai puțin intruzive, așa cum rezultă din noul sistem de protecție introdus în Republica Moldova în perioada anilor 2017 și 2018 (a se vedea paragraful 20 de mai sus).

(c) Concluzie

74. Curtea constată că autoritățile Republicii Moldova au deviat de la ceea ce era necesar pentru a asigura adaptarea rezonabilă a nevoilor reclamantei, sub forma susținerii sale în procesul decizional, refuzându-i orice rol în organizarea propriei vieți (a se vedea paragrafele 59 și 60 de mai sus). Încheierea instanței naționale din 22 iulie 2015 (a se vedea paragraful 11 de mai sus) s-a bazat exclusiv pe criteriul stării sale de sănătate mintală, fără a lua în considerare în niciun mod capacitățile reale ale reclamantei. Legislația permitea o ingerință în drepturile reclamantei care nu numai că nu ar fi fost permisă în cazul altor categorii de persoane, dar nici nu permitea instanțelor naționale să ia în considerare diferitele niveluri de dizabilitate intelectuală și posibilitatea ca, cel puțin în anumite privințe ale vieții lor și cu asistență adecvată, persoanele aflate în astfel de situații să poată înțelege și lua decizii semnificative. În plus, în absența unei reevaluări periodice a capacității reclamantei de a înțelege, măsura luată în privința ei putea fi considerată ca fiind dispusă pe o durată nedeterminată.

75. Odată cu trecerea timpului, măsura inițială adoptată a devenit din ce în ce mai împovărătoare pentru reclamantă, provocând disconfort în viața sa cotidiană, împiedicând-o în același timp să obțină direct în instanță dreptul de a lua cel puțin unele decizii în mod autonom, spre deosebire de alte persoane (a se vedea paragrafele 59 și 60 de mai sus). În fața acestor mijloace disproporționate de atingere a obiectivului acceptabil de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități, Curtea constată că măsura aplicată a constituit un tratament discriminatoriu.

76. Prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 14 în coroborare cu Articolul 8 din Convenție.

IV. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

77. Articolul 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

Prejudiciul

78. Reclamanta a pretins 10.000 de euro (EUR) pentru prejudiciul moral. Ea a făcut referire la plasarea sa într-o instituție specializată, la instituirea tutelei unei alte persoane în privința sa și la incapacitatea de a contesta hotărârea relevantă sau de a-și exercita drepturile. Ea nu a formulat nicio pretenție cu privire la costuri și cheltuieli.

79. Guvernul a susținut că această sumă este excesivă.

80. Pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantei suma de 5.000 EUR pentru prejudiciul moral, plus orice taxă care ar putea fi aplicabilă.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Declară* cererea admisibilă;
2. *Hotărăște* a avut loc o încălcare a Articolului 6 § 1 din Convenție;
3. *Hotărăște* că a avut loc o încălcare a Articolului 14 în coroborare cu Articolul 8 din Convenție;

4. *Hotărâște*

- (a) că Statul reclamat trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni de la data devenirii definitive a hotărârii în conformitate cu Articolul 44 § 2 din Convenție, 5.000 EUR (cinci mii de euro) pentru prejudiciul moral, plus orice taxă care poate fi percepută, sumă care trebuie convertită în moneda Statului reclamat la rata de schimb aplicabilă la data transferului;
- (b) că, la expirarea celor trei luni menționate mai sus și până la executarea hotărârii, urmează a fi achitată o dobândă adițională la suma de mai sus, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de către Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. *Respinge* restul pretenției reclamantei pentru satisfacție echitabilă.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 12 noiembrie 2024, în conformitate cu Articolul 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Hasan Bakırcı
Grefier

Arnfinn Bårdsen
Președinte